

Balkan Ülkeleri Edebiyatlarından Türkçeye Çeviriler

BEHÇET NECATİGİL

Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, TDK Yay., 1 Temmuz 1978, S.:322

1977 Mayıs sonlarında Münih'teki Güneydoğu Avrupa Derneğinden aldığım bir çağrıda, Derneğin Uluslararası 18. Üniversite Haftasına katılıp katılamayacağım soruluyor, bu kez "Güneydoğu Avrupa Ülkelerinin Çağdaş Edebiyatları" konusunun ele alınıp tartışılacağı bu seminere, ben den "2. Dünya Savaşından Günümüze Türk Edebiyatında Gelişmeler" üzerine ve okunması 30-45 dakika sürecek bir rapor isteniyordu.

Ekim ayının ilk haftasında toplanacaktı kongre. Öneriyi kabul ettim, Türk Edebiyatında son gelişmeler, yeni doğrultular üzerine o bildiriye hazırladığım gibi, ne olur ne olmaz, elimdeki dergi koleksiyonlarını tarayarak, 1930'lardan günümüze, Balkan edebiyatlarından Türkçeye çevirilerin uzun bir dökümünü de çıkardım. Dostum, yardımcım şair Yüksek Pazarkaya'nın da katıldığı toplantılarda¹ gördük ki, iyi etmişiz.

Balkan ulusları delegeleriyle temaslarımızda bu konuya da değinildi ve Türkiye'de komşularımız Balkan ülkeleri edebiyatlarına çok geniş bir ilgi olduğu, buna karşılık oralarda Türk edebiyatı kavramının, belli birkaç ünlünün birkaç yapıtı dışına çıkamadığı anlaşıldı. Bizim, Balkan edebiyatlarına karşı yakınlığımıza küçük bir örnek: Hatta 1967'de Helmut Salzinger, Stuttgarter Zeitung'da yeni Yunan yazarlarının hiçbirinin Federal

¹ Yüksek Pazarkaya'nın "Çağdaş Balkan Edebiyatları Haftası"nı ayrıntılarıyla değerlendiren iki yazısı için bakınız: *Milliyet Sanat Dergisi*, 249 (31 Ekim 1977) ve *Varlık*, 843 (Aralık 1977).

Almanya'da henüz tanınmadığını, yapıtlarının çevrilmediğini yazıyordu. Oysa Türkiye'de çağdaş Yunan edebiyatı, bol çevirilerle 1930'lardan beri biliniyor.

Türkiye bir yana, öteki altı Balkan ülkesi edebiyatlarından (Arnavutluk, Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan) aşağıya çıkardığımız dökümler, bu durumu kanıtlayacaktır.

Arnavut edebiyatı

Türkçemize henüz en az çevrilen edebiyatın günümüz Arnavut edebiyatı olduğunu görüyoruz.

Yeni Ufuklar dergisi, Balkan Yazarları Konferansı (25-28 Mayıs 1964) dolayısıyla, Arnavut yazarı Fatmir Ghiata (doğ. 1923) üzerine bilgi vermiş ve yazarın o konferansta okuduğu rapordan özetler yayımlamıştı (sayı 147, Ağustos 1964). Derginin aynı sayısında Necip Alpan'ın çevirisi olarak, gene Fatmir Ghiata'nın *Kan Damlaları* adlı yapıtından bir parça okuduk. *Yeni Ufuklar*'ın andığımız sayısında ayrıca Sterjo Spasse (doğ. 1914)'nin "Müfettiş Geliyor" öyküsünü de görmüş ve Necip Alpan'ın çevirisi öyküye eklenen nottan, bu parçanın, Spasse'nin 1944'te basılan *Ülkücü Öğretmen* adlı eğitimsel romanından alındığını öğrenmiştik.

45 yıllık *Varlık* dergisinde ise, çağdaş Arnavut edebiyatından bir tek çeviriye bile rastlanmıyor. Sadece Necip Alpan'ın *Tarihin Işığında Arnavutluk* kitabını tanıtan bir yazı (Sami Özerdim, *Varlık* 813, Haziran 1975).

Arnavut edebiyatından örnekler, neden sonra bir antolojide ansızın karşımıza çıkar: *Çağdaş Arnavut Edebiyatı* (hikâyeler, çev. Akkan Suver, 1974). Bunu, Tiran ve Moskova'da edebiyat okumuş ve şiirlerine Mayakovski'nin etkin savaşçı ruhunu sindirmiş, bir yandan da Arnavutluk'un Yevtuşenko'su olarak görülen, şair ve romancı İsmail Kadare (doğ. 1936)'nin Türkçede ilk romanı izler: *Ölü Ordunun Generali* (çev. Necdet Sander - Attilâ Tokath, 1970). Kadare'nin Türkçemizde ikinci romanı *Düğün*, Celâl Üstel çevirisidir (1976).

Akkan Suver, 1974 Temmuzunda Arnavutluk Halk Cumhuriyetine çağrılı olarak yaptığı bir gezide Kadare ile de görüşmüş, onun Soljenitsin üzerine olumsuz görüşlerini ve ünlü yazar ve araştırmacı Demitar Shuteriqi (doğ. 1915)'nin Arnavut edebiyatı ve İsmail Kadare üzerine düşüncelerini öğrenmişti: "Yer yer hamâset havası kokan, bir milletin doğuşunu ve yoktan varoluşunu tanımlayan eserlerinde, İsmail Kadare, daha çok, eski rejimin sömürülerini açıklayan konuları işlemekte ve Partizanların verdikleri savaşı yansıtmaya çalışmaktadır..." (*Yeni Ortam* gazetesi, 18 Eylül 1974).

Çağdaş Arnavut Hikâyeleri Antolojisi adlı yeni bir yapıt (1978) ise, Bağımsız Arnavut Halk Cumhuriyetinden değil, Yugoslavya'daki Arnavut edebiyatından örnekleri derliyor (Yugoslavya edebiyatından çeviriler bömüne bakınız).

Bulgar edebiyatı

Arnavutluk edebiyatının pek yeni ve bizde az tanınan bir edebiyat olmasına karşılık, Bulgar edebiyatı hemen bütün temsilcileriyle, 1930'lardan beri, yurdumuzda da bilinmektedir. Bu yaygınlığın oluşmasında iki ülke arasındaki çeşitli bağların payı olduğu bir gerçektir. Komşu kapısı Bulgaristan'a gidip gelen edebiyatçılarımızın çokluğu, Bulgaristan'da Bulgarca ve Türkçe basılan Türkiye edebiyat ürünlerinin diğer Balkan ülkelerinde olduğundan daha kabarıklık sayıya bulunuşu, Bulgar edebiyatından Türkçeye çevirilerin de çoğalmasına yol açıyor diyebiliriz.

Varlık dergisi, çıkış yılı 1933'ten başlayarak, Yunan ve Yugoslav edebiyatları yanı sıra Bulgar edebiyatına da sayfalarında en çok yer veren dergi oldu. Başta Türker Acaroğlu, birçok edebiyatçımız zaman zaman Bulgar edebiyatından çeviriler yaptılar. En geniş tanıtma yazıları ise Acaroğlu'nun kaleminden çıktı.

Varlık'ta ilk Bulgar hikâyesi, L. Nikolova'nın "Kurban" öyküsüdür (çev. Ali Haydar, sayı 7, 15 Ekim 1933). Acaroğlu'nun bildirdiğine göre de ilk kitap K. Konstantinov (doğ. 1890)'dan bir çocuk kitabıdır: *Başibozuklar Alayı* (çev. Zeki Tunaboşlu, Balıkesir 1939).

Öteki Balkan ulusları edebiyatlarında olduğu gibi, Bulgar edebiyatından da başlıca dergilerimizde (*Varlık*, *Yücel*, *Seçilmiş Hikâyeler*, *Dost*, *Cep*... dergileri) yayımlanmış öykü ve şiirlerin listesi elimizdeyse de böyle bir yazıda fazla yer tutacağını düşünerek yalnızca kitapların dökümünü veriyoruz:

Bulgar edebiyatında kitap olarak çeviriler

(öykü, roman, oyun, şiir)

- 1941 – Aleko Konstantinov (1863-1897): *Bay Ganü Balkanski*, güldürü romanı, çev. Ömer Kâşif Nalbantoğlu, İstanbul Vakit Matbaası. Kitabın bir başka çevirisi 1973'te.
- 1944 – *Birimiz Hepimiz İçin*, öyküler, çev. Türker Acaroğlu, Ankara (A. Karaliyçev, D. Nemirov, P. Mihaylov, B. Daskalov ve Elin Pelin'den birer öykü.)
- 1966 – Yordan Yovkov (1880-1937): *Sınırdaki Çiftlik*, roman, çev. Tahir Alangu. İstanbul, Nil Yayınevi.
- 1967 – Dimitr Dimov: *Tütün*, roman, çev. Burhan Arpad. İstanbul, May Yayınları. – Değerlendirme: Samim Kocagöz, *Yeni Ufuklar* dergisi, 190, Mart 1968; Mehmet Arıcan, *Yeni Adımlar* dergisi 13/1974. – Kitabın bir başka çevirisi 1973'te.
- 1967 – *Bulgar Hikâyeleri Antolojisi*, derleyen ve çeviren: Türker Acaroğlu, İstanbul, Redhouse Yayınevi. Kitapta Sabri Esat Siyavuşgil'in "Birkaç Söz"ünden ve çevirenin "Bulgar Hikâyeciliği Üzerine" geniş bir

tanıtmasından sonra, yaşamöyküleri ve yapıtları notalarıyla şu yazarlar ve öyküleri yer almaktadır:

- I- Georgi Stamatov (1869-1942): “Bir Mahkeme Celbi” (ilk yayın; *Varlık* 97, 1937).
- II- Anton Straşimirov (1872-1937): “Çocukluk” (ilk yayın: *Varlık* 117, 1938).
- III- Kiril Hristv (1875-1944): “Bir Ülkücü ile Sinek” (ilk yayın: *Varlık* 290-291, 1945).
- IV- Elin Pelin (1887-1949):
 “Koca Öküz” (ilk çeviri: H.R. Akyürek, *Varlık* 84, 1937).
 “Bir Türk Kadını Uğruna”,
 “Salza Mladenova”,
 “Sağdıncın Konukları” (ilk çeviri: Âdem Şakar, *Varlık* 288-289, 1945).
 “Angelinka” (ilk yayın: *Varlık* 218, 1942),
 “Andreşko” (ilk çeviri: Oğuz Peltek, *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*, 13-14, 1949).
 “Suç” (ilk çeviri: Mustafa Şerif / Alyanak, *Varlık* 172, 1940),
 “Sevgi” (ilk çeviri: B. Necatigil, *Varlık* 246, 1943),
 “Konuk” (ilk çeviri: Âdem Şakar, *Varlık*, 260-261, 1944).
- V- Yordan Yovkov (1880-1937):
 “Asiye” (ilk yayın: *Yücel* dergisi, 95-96, 1943),
 “Albena” (ilk yayın: *Varlık* 242, 1943),
 “Serseri” (ilk yayın: *Varlık*, 244, 1943),
 “Şibil” (ilk yayın: *Cep Dergisi* 8, 1967),
 “Telgraf Telleri Boyunca” (ilk çeviri: Sabri Esat Siyavuşgil, *Varlık* 649, 1965),
 “Serafim” (bir başka çevirisi: Fikret Arıt, *Dost* dergisi 74, 1970).
 Acaroğlu bu antolojiden sonra Yovkov’un “Tekerleklerin Türküsü” öyküsünü de çevirdi (*Türk Dili* 201 / 1968).
- VI- Dobri Nemirov (1882-1945):
 “Bir Yoksul Çocuğun Hikâyesi” (ilk çeviri: Hayri Rüştü Akyürek, *Varlık* 93, 1937),
- VII- Lüdmil Stoyanov (doğ. 1888):
 “Hasta Kalp”.
- VIII- Dimitr Şişmanov (1889-1945):
 “Svilenka” (ilk yayın: *Varlık* 248, 1943).
- IX- Konsantin Konstantinov (doğ. 1890):
 “Olgu” (ilk çeviri: H.R. Akyürek, *Varlık* 89, 1937).

- X- Konstantin Petkanov (1891-1952):
"Goşo" (ilk yayın: *Varlık* 96, 1937).
- XI- Paņço Mihaylov (1896-1965):
"Nikola" (ilk yayın: *Varlık* 79, 1936).
"Ana-Oğul".
- XII- Georgi Tomalevski (doğ. 1897):
"Ressam Çocuk".
- XIII- Vladimir Polyanov (doğ. 1899):
"Para" (ilk çeviri: B. Necatigil, *Varlık* 248-249, 1943).
- XIV- Saşo Nastev (doğ. 1900):
"Bahar Tebrikleri".
- XV- Angel Karaliyçev (doğ. 1902):
"Dönme Osman" (ilk yayın; *Varlık* 270, 271, 1944),
"Madara Efsanesi" (ilk çeviri: B. Necatigil, *Varlık* 284, 285, 1945).
- XVI- Fani Popova - Mutafova (doğ. 1902):
"Nogay Han'ın Hükümü" (ilk yayın: *Varlık* 276-277, 1945).
- XVII- İlya Volen (doğ. 1905):
"Orman".
- XVIII- Stoyan Daskalov (doğ. 1909):
"Kararsızlık".
- XIX- Hristo Bratanov - Bran (?):
"Savaş ve Ötesi".
- XX- Nikolay Haytov (doğ. 1919):
"Ayşecik".
- 1968 - Yordan Yovkov: *İnce*, hikâyeler, çev. Nihal Önal. İstanbul, Varlık Yayınları. Yaşar Nabi'nin tanıtma yazısı ve şu hikâyeler var: "1- İnce, 2- Tekerleklerin Türküsü, 3- Asiyeye, 4- Şibil, 5- Bir Düş Adamı, 6- Kırlangıç, 7- Albena, 8- İvan Belin'in Günahı, 9- Serafim, 10- Yaz Yağmuru, 11- Kadın Kalbi, 12- Serseri" (Öykülerden bir kısmının daha önceki çevirileri için bir önceki antolojiye bakınız) - Değerlendirmeler: Muzaffer Uyguner, *Cep Dergisi* 24, Ekim 1968; Türker Acaroğlu, *Türk Dili* dergisi, 222, Mart 1970.
- 1968 - Stefan Kostov (1879-1939): *Kocamanov*, güldürü 3 bölüm, çev. Donka Melamed, Ankara, Dost Yayınları.
- 1969 - Georgi Karaslavov (doğ. 1904): *Gelin*, roman, çev. Serpil Onat. İstanbul, Roman Yayınları. - Değerlendirme: Nihat Behram, *May* dergisi 24, Eylül 1969. Kitabın bir başka çevirisi 1971'de.
- 1970 - Stoyan Daskalov (doğ. 1909): *Büyük Mücadele*, roman, çev. Nedim Sel. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1971 - *Bulgar Şiiri Antolojisi*, çeviren ve hazırlayan: Özdemir İnce. Ankara, Dost Yayınları. Doğum sırasına göre Hristo Botev (1848

- 1876)'den başlayarak Vania Petkova (doğ. 1941)'ya kadar 37 ozandan 106 şiir.²
- 1971 – Georgi Karaslavov: *Sevda Gelin*, roman, çev. A. Erdeniz. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1971 – Vera Mutafçıyeva: *Cem Sultan Olayı*, roman, çev. Naime Yılmaer. İstanbul, May Yayınları. – Osmanlı tarihi doçenti olan Bayan Vera, romanının çevrilmesi dolayısıyla Türkiye'ye gelmişti, yapıtını hangi belgelere dayanarak ne gibi bir yöntemle hazırladığı üzerine bir konuşma, *Milliyet* gazetesindedir (22 Mart 1971). – Değerlendirme: Ali Hikmet (= Hilmi Yavuz), *Cumhuriyet* gazetesi, 17 Haziran 1971.
- 1972 – Nikolay Haytov (doğ. 1919): *Dünya Poturunu Çıkartıyor*, hikâyeler, çev. Naime Yılmaer. Ankara, Bilgi Yayınevi. İçindeki öyküler: “1- Dünya Poturunu Çıkartıyor, 2- İbrahim Ali, 3- Ayıcı, 4- Derviş Tohumu, 5- Patıkacı, 6- Fıçı, 7- Vicdan, 8- Erkek Zamanlar, 9- Karatavuk, 10- Korku, 11- Ormandaki Ruh, 12- Tren Düdüğü, 13- Düşün, 14- Merak”.
- Değerlendirmeler: (İmzasız), *Yeni Dergi* 91, Nisan 1972; Mehmet Seyda, *Yeditepe* dergisi 196, Kasım 1972; Behzat Ay, *Yeni Ortam* gazetesi, 13 Ekim 1973.
- 1973 – Georgi Karaslavov: *Hayata Dönüş*, öyküler, çev. N. Sel. İstanbul, Habora Kitabevi.
- Değerlendirme: Hüseyin Kıvanç, *Yeni Adımlar* dergisi 11 / 1973.
- 1973 – Aleko Konstantinov: *Bay Ganü Balkansı'nin Akıllara Durgunluk Veren Serüvenleri*, roman, çev. İsmail B. Ağlagül. İstanbul, Milliyet Yayınları.
- 1973 – Dimitr Dimov: *Tütün*, roman, çev. Mine Asova. İstanbul, Ararat Yayınevi.
- Daha önce (1967) Burhan Arpad'ın çevirdiği *Tütün* romanı iki çevirmen arasında tartışmalara yol açtı. Arpad'ın suçlaması, Asova'nın sert yanıtı *Yeni Ortam* gazetesindedir (26 Kasım ve 3 Aralık 1973 sayıları).
- 1974 – Dimitr Christov Çudomir (1890-1967): *Ben Onlardan Değilim*, öyküler, çev. Naime Yılmaer. İstanbul, Milliyet Yayınları.
- 1974 – Georgi Karaslavov: *Tatula*, roman, çev. Cemil Susan. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1974 – Emil Koralov (doğ. 1906): *Partizanın Kızı*, çev. N. Sel. İstanbul, Habora Kitabevi.

² Çağdaş Bulgar şiirinden en bol çeviriler, hepsi de kendi kaleminden, Özdemir İnce'nin bu antolojisindedir. Muzaffer Uyguner (*Cep Dergisi* 12, 1967; *Varlık* 750, 1970; *Varlık* 830, 1976 vb.); Necati Cumalı (Atanas Dalçev'den on bir şiir, *Cep Dergisi* 28, 1969) ve Ömer Faruk Toprak (*Milliyet Sanat Dergisi* 186, 1976) da bu konuda çalışmış sanatçılarımızın başlıcalarıdır.

- 1974 – Stoyan Daskalov: *Değirmen*, roman, çev. Mustafa Balel. İstanbul, Yonga Yayınları.
- 1975 – Dimitr Dimov: *Direnen Canlar*, çev. Yunus Pıtırılı. İstanbul, Günce Yayınları.
- 1975 – Kamen Kalçef: *Dimitrov*, biyografik roman, çev. Burhan Arpad. İstanbul, May Yayınları.
- 1975 – Nikola Vapcarov (1909-1942): *Seçilmiş Şiirler*, çev. İbrahim Işık. İstanbul, Ürün Yayınları.
Ozanın Mehmet Ergün çevirisi on şiiri *Yeni Adımlar* dergisindedir (sayı 8 ve 9 / 1973).
- 1975 – Marko Marçevski: *Parti Sırrı*, çev. N. Sel. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Dimitr Dimov: *Tutku*, roman, çev. Naime Yılmaer. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Mitka Gribçeva: *Seni Halk Adına Mahkûm Ediyorum*, roman, çev. N. Sel, İstanbul, Habora Kitabevi.
Romancı ile yapılmış uzun bir konuşma: *Sosyal Klasikler* dergisi, 3 / 1978, konuşan: N. Sel.
- 1976 – Georgi Karaslavov: *Partizan*, roman, çev. N. Sel. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Atanas Semerciev: *Hiçbiri Dönmedi*, roman, çev. Ali Işık. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Nedelço Gançovski: *Demir Parmaklıklar*, roman, çev. Arif Aygün. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Ivan Hacımarçev: *Savaşıyoruz, Kazanacağız*, roman, çev. N. Sel, İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Ljudmil Stojanov (doğ. 1888): *Darbe* (Aleksandr Stambolyski'nin yaşamı), çev. Naime Yılmaer. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1976 – Anton Straşimirov (1872-1937): *Kanlı Hora*, roman, çev. Bülen Evren. Ankara, Umut Yayınları.
- 1976 – Stoyan Daskalov: *Devrimden Sonra*, roman, çev. Mustafa Balel. İstanbul, May Yayınları.
- 1976 – Veselin Andreev: *Özgürlük Savaşında Düşenler Ölmez*, roman, çev. N. Sel. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1977 – Veselin Andreev: *Ölümsüzler*, roman, çev. Aydın Dengin, İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1977 – Marko Marçevski: *Özgürlük Savaşı*, roman, çev. Hüseyin Ergin. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1977 – İvaylo Petrov: *Nonka'nın Aşkı*, roman, çev. Erdal Güneş. İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1977 – Grigor Stolçkov: *Partizanlar Ölmez*, roman, çev. S. Demir. İstanbul, Habora kitabevi.

1977 – Tsena Conos: *Korkak Titrer, Cesur Savaşır*, roman, çev. Melih Seren. İstanbul, Habora Kitabevi.

Bulgar edebiyatı üzerine yazılar

- + “Bulgar Edebiyatında Realizm” (Boyan Penev’den çev. Hayri Rüştü Akyürek, *Varlık* 84, 1937).
- + “Bugünkü Bulgar Edebiyatına Bir Bakış” (Türker Acaroğlu, *Varlık* 138, 1939. İncelemede Türk yazarlarından Bulgarcaya yapılmış çeviriler üzerinde de duruluyor).
- + “Komşu Bulgar Edebiyatının Bir Yıllık Muhasebesi” (T. Acaroğlu, *Varlık* 160, 1940).
- + “Çağdaş Bulgar Edebiyatında Şiir” (T. Acaroğlu, *Varlık* 183, 1941)
- + “Osmanlı Türkleri ve Bulgar Edebiyatı” (T. Acaroğlu, *Varlık* 208, 1942).
- + “Çağdaş Bulgar Romanı” (Nikolay Donçev’den çev. Muzaffer Uyguner, *Cep Dergisi* 27, 1969).
- + *Dost* dergisi (sayı 74, 1970) “Bulgar Sanatı ve Edebiyatı Özel Sayısı.”
- + “Yeni Bulgar Edebiyatı” (Türker Acaroğlu, *Yeni Edebiyat* dergisi 9, Temmuz 1970)
- + “Edebiyat Alanında Türk-Bulgar İlişkilerinin Otuz Yıllık Gelişimi” (T. Acaroğlu, *Milliyet Sanat Dergisi* 186, 1976)

Bulgaristan’da Türkiye edebiyatından çeviriler üzerine yazılar

- + “Bulgarya’da Türk Edebiyatı” (Türker Acaroğlu, *Varlık* 688, 1967)
- + “Bulgaristan’da Türk Edebiyatı” (*Varlık* 794, 1974)
- + “Bulgar Edebiyatında Türkler ve Türk Yazarları” (Etem Ütük, *Cumhuriyet* gazetesi, 18 Ekim 1975)

Macar edebiyatı

Macar edebiyatından, ilk çeviriden başlayarak (İ. Lazar’ın romanı: *Vesta Rahibesi*, çev. Necmi Seren, 1940) 1948 yılına kadar yayımlanmış 31 yapıtı, üç bölümlük ve örnek bir incelemede, kendisi de Macarcadan çeviriler yapan Sami N. Özerdim tanıtmıştı (*Tercüme* dergisi, 38, 41-42 ve 48. sayılar, 1946-1948).

Özerdim’in hem konu özetleri vererek, hem de çeviri değerlerini belirterek, bir bir üzerinde durduğu bu otuz bir yapıtlık listede, fazla edebi değeri olmasa bile, dört romanıyla Jolan Földes (doğ. 1903)’in başta geldiği görülüyor: *Balık Tutan Kedi Sokağı* (Nasuhi Baydar, 1940), *Bir Liseli Kız Vardı* (Niyal Emin, 1944), *Evleniyorum* (Muazzez Tahsin Berkand, 1945), *Altın Kúpeler* (Mustafa Yıldırımaltı, 1948).

Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılmış ve 1966 ortalarına kadar 87 sayı çıkmış bu *Tercüme* dergisinde hiçbir Balkan ülkesi edebiyatından çeviri yok.

Ama Bakanlığın Dünya Edebiyatından Tercüme dizisinde Macar klasiklerinden beş, on kitap çıkıyor. Bunlar klasik yapıtlardır. Çağdaş Macar edebiyatı örnekleri konusunda da, edebiyat dergilerimizde Bulgar edebiyatına oranla yarıya yakın bir döküm elde ediliyor.

Macar edebiyatından, klasiklerden sonraki çeviriler

- 1963 – Mor Jokai (1825-1904): *Görünmeyen Yara*, öyküler, çev. Sami N. Özerdim. İzmir, Kovan Yayınları. Daha önce dilimize *Sırmalı Kaftan* (1942, Ahmet Emin Yalman), *Yeni Çiftlik Sahibi* (1948, Sadrettin Karatay) ve *Altın Adam* (1947-1955; 1. Cilt: F.Z. Törümküney, 2. Cilt: Sadrettin Karatay) yapıtları çevrilmiş olan ünlü romancının altı öyküsü: “Görünmeyen Yara”, “Büyük Annemin Dua Kitabı”, “Yıldızlı Oda”, “Eğlenceli Mahpusluk”, “Becerikli Polis Müdürü”, “İyi Adam”.
- 1964 – *Yedi Metelik*, Macar hikâyeleri, çev. Sami N. Özerdim. Ankara, İmece Dergisi Yayınları, 100 sayfa.
- 1967 – Tibor Dery (1894-1977): *Eğlentili Bir Gömme Töreni*, üç uzun öykü, çev. Adalet Cimcoz. Ankara, Bilgi Yayınevi. “Eğlentili Bir Gömme Töreni”, “Portekizli Kral Kızı” ve “Sevi” öykülerinden üçüncüsünü daha önce Gülçin Yücel de çevirmişti (*Varlık* 664, Eylül 1966). Değerlendirme: Muzaffer Uyguner, *Cep Dergisi* 21, Temmuz 1968.
- 1968 – Tibor Dery: *Dev*, üç öykü, çev. Ülkü Tamer, İstanbul, Varlık Yayınları. “Dev”, “Aşk”, “Tuğla Duvarın Arkasında” öykülerinden ikincisini daha önce Gülçin Yücel ve Adalet Cimcoz da çevirmişlerdi (bkz. bir önceki kitap). – Değerlendirme: Muzaffer Uyguner, *Cep Dergisi* 28, Şubat 1969. Tibor Dery’nin ölümü üzerine bir yazı: Ahmet Cemal, *Cumhuriyet* gazetesi, 27 Ağustos 1977.
- 1968 – Mor Jokai: *Yirmi Yıl Sonra*, çev. Necmi Seren. İstanbul, kendi yayını, 141 sayfa.
- 1968 – Gyula Hernadi (doğ. 1926): *32 Saat Özgürlük*, roman, çev. Cemal Süreya. İstanbul, Habora Kitabevi. – Değerlendirme: Atilla Özkırımı, *Papirüs* dergisi 28, Ekim 1968.
- 1970 – *Macar Hikâyeleri Antolojisi*, hazırlayan: Muzaffer Reşit (= Yaşar Nabi Nayır). İstanbul, Varlık Yayınları. – Bu antolojideki öyküler, 1933’ten günümüze başlıca hangi Macar öykücülerinde durulduğunu da gösterir. Fotoğrafları ve yaşamöyküleriyle tanıtılan yazarlar, doğum yılı sırasına konmuştur:
- 1- İstvan Tömörkeny (1866-1917): “Akşam Karanlığı”, çev. Yaşar Nabi, *Varlık*, sayı: 1, 15 Temmuz 1933.
 - 2- Zsigmond Moricz (1879-1942): “Yedi Metelik”, çev. Nihal Önal. Öyküyü ilk kez Sami N. Özerdim çevirmişti (*Yücel* 125, Mart 1947).

- 3- Lajos Nagy (1883-1954): "Fareler", çev. Zeyyat Selimoğlu, *Varlık* 745, Ekim 1969.
 - 4- Dezsö Kosztolanyi (1885-1936): "Banyo", çev. Nihal Önel. Yazarın bir başka öyküsü "Açkı" *Varlık*'ta çıktı (Haziran 1977, çev. Vural Yıldırım).
 - 5- Frigyes Karinthy (1887-1936): *Sirk*, çev. Nihal Önel.
 - 6- Jozsi Jenö Teranszky (1888-1969): *Küçük Çocuk Matyi*, çev. Nihal Önel.
 - 7- Pal Szabo (doğ. 1893): *Bir Köy Öyküsü*, çev. Aydın Yaşaroğlu.
 - 8- Tibor Dery: "Portekizli Kral Kızı", çev. Adalet Cimcoz, *Cep Dergisi* 2, Aralık 1966. "Sevgi", çev. Gülçin Yücel, *Varlık*, Şubat 1966.
 - 9- Bela Illes (doğ. 1895): *Mızıkacı Ringabalığı Sokağından Bir Öykü*, çev. Nihal Önel.
 - 10- Aron Tamasi (doğ. 1897): *Dilber Anna Domokos*, çev. Nihal Önel.
 - 11- A. Endre Gelleri (1907-1945): "Çıplak", çev. Aydın Yaşaroğlu, *Varlık*, Ocak 1970.
 - 12- Peter Veres (doğ. 1897): *Suli Kis Varga Kooperatifte*, çev. Nihal Önel.
 - 13- Gyula Illyes (doğ. 1902): *Fotoğraf Albümü*, çev. Aydın Yaşaroğlu. Yazarın "Şiirde Gelenek ve Yenilik" denemesi de *Varlık*'ta çıktı (Mayıs ve Haziran 1971 sayıları, Muzaffer Uyguner).
 - 14- İmre Sarkadi (1921-1962): *Cehennem Yolculuğu*, çev. Zeyyat Selimoğlu. Sarkadi'den bir kitap: Bkz. 1974.
 - 15- Ferenc Santa (doğ. 1927): "Naziler", çev. Zeyyat Selimoğlu, *Varlık*, Eylül 1969 sayısı.
 - 16- Lajos Galambos (doğ. 1929): *Nöbeteleşe*, çev. Aydın Yaşaroğlu. Yazarın "Atlar Gemi Azıya Alınca" öyküsü: *Varlık*, Kasım 1975, Vural Yıldırım.
 - 17- György Moldova (doğ. 1934): *Pal Kalina*, çev. Aydın Yaşaroğlu. Yazarın "Arrivederci Budapeşte" öyküsü de *Varlık*'ta çıktı (Mart 1977, Vural Yıldırım).
- 1973 - Macaristan'ın milli şairi Sandor Petöfi, 1 Ocak 1923'de doğmuştu. Doğumunun 150. yıldönümü bütün dünya da kutlandı. Yurdumuzda önce Sami Özerdim'in bir yazısını gördük (dört şiirinin çeviriyle, *Varlık*, Ocak 1973). Özerdim daha önce de tanıtmıştı bize Petöfi'yi (*Yücel* dergisi 78, Ağustos 1941; *Varlık* dergisi, 1 Aralık 1956). Necmi Seren, Petöfi'nin doksan kadar şiirini Macarca asıllarından düzyazı olarak dilimize çevirmişti: *Aşk ve Hürriyet Şiirleri* (1943). Ozanın 150. doğum yıldönümünde ise Tahsin Saraç, 50 ka-

- dar şiirini Fransızcalarından, şiir biçiminde tekrar çevirdi ve *Pe-töfi - Şiirler* kitabını düzenledi. İstanbul, Cem Yayınevi.
- 1974 – Tibor Dery: *Niki*, roman, çev. Barış Pirhasan. İstanbul, Yankı Yayınları.
- 1974 – İmre Sarkadi (1921-1961): *Korkak*, çev. Nisa Kadıbeşegil. Ankara, kendi yayını. (İçinde yazarın “Korkak” adlı kısa romanıyla “Ka-çak” ve “Üç Oyun” öyküleri var).

Macar edebiyatına ilgilerimiz konusunda ancak kısa bir fikir verebilecek bu listeyi kapatmadan önce dilimizde birkaç çevirisi olan *Pal Sokağının Çocukları* romanı yazarı Ferenc Molnar (1878-1952)'ın *Şatoda Oyun* (1926) ve *Liliom* adlı yapıtlarının da sahnelerimizde unutulmaz anılar bıraktığını ve Lajos Zlahy'nin *İki Esir* romanının bizde pek sevilerek 1975'te onuncu basımını yaptığını hatırlayalım.

Gyula İlyes, Josef Attila, Agnes Nemes Nagy, Endre Ady... gibi güçlü ozanları olan Macar şiirinden çevirilerin henüz bir antolojide toplanmayışı dikkati çekiyor. Bir ara “20. Yüzyıl Dünya Şiiri” başlığıyla bir tanıtma ve seçmeler dizisi veren *Milliyet Sanat Dergisi*'nde (sayı 107-111, 1974) Macaristan üzerinde hiç durulmamıştır. Aynı derginin “Ülke Ülke Çağdaş Dünya Şiiri” fasiküllerinde (sayı 247, 17 Ekim 1977'den beri) geniş bir bölümün çağdaş Macar şiirine ayrılmasını beklemeliyiz.

Romen edebiyatı

Romanya edebiyatından Türkçeye çeviriler dolabında en geniş yeri, 15 yapıtıyla Panait İstrati (1884-1935) kaplıyor. Anadiliyle değil de hemen hepsini Fransızca yazdığı yapıtları, Balkanlı ruhunu en iyi özümlemiş yaratılar kabul edilen ve Romanya'nın Maksim Gorki'si olarak yüceltilen İstrati, bizde de çok sevilen, günümüzde de tekrar tekrar basılan, yaşamöyküsüyle de ilginç, usta bir roman ve öykü yazarıdır. İstrati'den ilk romanı Yaşar Nabi Nayır çevirdi, öteki 14 yapıtı da aynı şair-çevirmenin kaleminden Türkçeye kazandırıldı.

İstrati'nin, dilimize çevrilmiş öyküleri ve romanları (ilk basılış yıllarıyla) şunlardır: 1- *Kira Kiralina* (1939), 2- *Angel Dayı* (1940), 3- *Akdeniz* (1942), 4- *Baragan'ın Dikenleri* (1943), 5- *Minka Abı* (1945), 6- *Sünger Avcısı* (1946). Bu altı kitabın ilk basımlarını Remzi Kitabevi (İstanbul) yapmıştı. Bunların sonraki baskıları ve aşağıdaki yapıtlar, Varlık Yayınlarında çıktı: 7- *Kodin* (1946), 8- *Sokak Kızı* (1948), 9- *Arkadaş* (1949), 10- *Hayat Yollarında* (1950), 11- *Uşak* (1951), 12- *İş Bulma Kurumu* (1952), 13- *Perlmutter Ailesi* (1953). İstrati'nin *Aldatan Işık* kitabı ise, ya bir roman, ya da öykülerden oluşan bu yapıtlardan farklı olarak bir incelemedir (ilk b. 1952). Yazarın romanlaştırılmış yaşamı, en geniş biçimde Monique Jutrin'in *Panait İstrati* kitabındadır (çev. Nihal Öno1, 1971. İstanbul, Varlık Yayınları).

Dergilerde, kitaplarını tanıtan yazılar dışında, özellikle 1946'lerden

başlayarak, sık sık, İstrati üzerine, yerli ya da çeviri değerlendirme ve övgülere rastlanır. Birkaçını not edelim:

- + Ceyhun Atuf Kansu: "Dostum Adriyen Zografı" (*Varlık* 339, 1948)
- + Enver Esenkova: "Ölümünün 24. Yıldönümünde İstrati" (*Varlık* 501, 1959)
- + Pierre Meylan: "Romain Rolland ve İstrati" (çev. T.Y., *Varlık* 557, 1961)
- + "Kazancakis, İstrati'yi Anlatıyor" (çev. Faik Baysal, *Cep Dergisi* 7, 1967)
- + Yaşar Nabi Nayır: "İstrati İle Kırk Yıl" (*Cep Dergisi* 15, 1968)
- + Paul Morelle: "İstrati" (çev. Muzaffer Uyguner, *Cep Dergisi*, 27, 1969)
- + Nevzat Yusuf: "Romen Eleştirmen Al Oprea ile İstrati Üzerine Bir Konuşma" (çev. Yahya Benekay, *Cep Dergisi* 19, 1968)
- + Yahya Benekay: "İstrati'nin Dünyasında" (gezi notları ve İstrati'nin kuzeni ile konuşmalar, *Varlık* 747-755. sayılar, 1969-1970)
- + Yahya Benekay: "İstrati İstanbul'da" (inceleme, *Varlık* 761, Şubat 1971)
- + Al Oprea: "İstrati - Romain Rolland Karşılaşması" (çev. İnci Gürel, *Varlık* 812 ve 813, 1975)
- + Zaharia Stancu: "Panait İstrati" (şiir, çev. Nüzhet Erman, *Varlık* 835, 1977)

Ünlü oyun yazarı Eugène Ionesco (1912-...)nin babası bir Romen avukattı, annesi Fransız. Yaşamının çoğunu Fransa'da geçirmiş, yapıtlarını Fransızca yazmış bir Romendir Ionesco. Romen edebiyatından Türkçeye çeviriler arasında, yapıtları sayıca ikinci sırada geliyor. Sahnelerimizde de oynanmış, sevilmiş bu yapıtların başlıcaları şunlardır:

- 1961 - *Kel Şarkıcı* (Ülkü Tamer - Genco Erkal, İstanbul, De Yayınevi)
- 1962 - *Sandalyeler - Ders* (iki oyun, Fikret Adil, İstanbul, Kent Yayınları)
- 1963 - *Gergedan* (Fikret Adil, İstanbul, Ataç Kitabevi)
- 1963 - *Yeni Kiracı* (Vedat G. Üretürk, İzmir, Kovan Yayınları)
- 1963 - *Evlenecek Genç Kız* (Vedat Üretürk, İzmir, Kovan Yayınları)
- 1964 - *Gelinlik Kız - Önder* (iki oyun, Genco - Süreya - Tamer, İstanbul, De Yayınevi)
- 1964 - *Jak ya da Boyuneğme - Gelecek Yumurtalarıdır* (iki oyun, P. Caporal - İ. Denker, İstanbul, Ataç Kitabevi)
- 1964 - *Kral Ölüyor* (Fikret Adil, İstanbul, Ataç Kitabevi)
- 1968 - *Krallar da Ölüyor* (Sermet Sami Uysal - Bülent Günkut, İstanbul, Varlık Yayınları)

Ionesco'nun romanı *Yalnız Adam* da Türkçeye çevrilmiştir (1974. İstanbul, Cem Yayınevi, çev. Bertan Onaran)

Romen edebiyatından diğer çeviriler

- 1942 – Liviu Rebreanu (1885-1944): *Asılmışlar Ormanı*, roman, Ziya Ya-
maç. İstanbul, İnsel Kitabevi. Bir başka çevirisi 1973'te.
- 1942 – Petre Bellu (.): *Söz Müdafaanın*, roman, Fikret Adil.
İstanbul, İnsel Kitabevi.
- 1958 – Lucian Blaga (1895-1961): *Şiir Dünyası ve Bir Piyes* (Seçme Şiirler
ve Ivanka piyesi). İstanbul, kendi yayını.
- 1963 – Ion Luca Caragiale (1852-1912): *Kayıp Mektup*, oyun, çev. Selâ-
hattin Hilâv, İstanbul, İzlem Yayınları.
- 1965 – C. Virgil Gheorghiu (doğ. 1916): *Şafakta Gitmiş Olacağım* (= 25.
Saat), roman, çev. Rezzan Emin Yalman, İstanbul, Bütün Dünya
Yayınları. Romanın bir başka çevirisi 1972'de.
- 1965 – Ion Luca Caragiale: *Hikâyeler ve Bir Güldürü*, çev. Enver ESEN-
kova, İstanbul.
- 1967 – Zaharia Stancu (1902-1974): *Ölümler Oyunu*, roman, çev. Yahya
Benekay - Fatma Pazarcı, İstanbul, Varlık Yayınları.
İstrati'den sonra, Türk yazısınında, yerli-yabancı, hakkında en çok
yazı çıkan Romanyalı roman ve hikâye yazarı Stancu olmuştur.
Yapıtları ve ölümüyle ilgili bu yazılardan bir kısmını not ediyoruz:
Ölümler Oyunu'nun çevrilişi dolayısıyla Yaşar Nabi'nin yazarla "Bir
Konuşması": *Cep Dergisi* 14, Aralık 1967. Aynı yerde yazarın *Yer-
yüzü Çiçekleri* romanından bir bölüm (çev. Muzaffer Uyguner).
T. Acaroğlu: *Cumhuriyet* gazetesi, 3 Ekim 1968.
Andre Keros: "Stancu Anlatıyor" (bir konuşma, çev. Tahsin Ya-
şamak, *Varlık* 756, Eylül 1970).
Yaşar Nabi: Stancu'dan "İki Şiir" çevirisi, *Varlık* 762, Mart 1971,
Füruzan Toprak'ın bir şiir çevirisi, *Yansıma* 12 / 1972.
Ömer Faruk Toprak: *Yansıma* dergisi 7 / 1972; *Milliyet Sanat*
Dergisi 92 (Ağustos 1974), 117 (Ocak 1975), *Yeni Ufuklar* dergisi
258 (Mart 1975). Yaşar Nabi Nayır: *Varlık* 809 (Şubat 1975)
Stancu'dan diğer roman ve çevirileri 1971, 1973, 1975 ve 1976 yıl-
larındadır.
- 1967 – C. Virgil Gheorghiu: *Tuna Kurbanları*, uzun hikâye, çev. Enver
Esenkova. İstanbul, İyi Kitap Yayınları.
Değerlendirme: Türker Acaroğlu, *Cumhuriyet* gazetesi, 3 Ekim
1968.
- 1968 – *Romen Hikâyeleri Antolojisi*, hazırlayan: Yaşar Nabi, İstanbul,
Varlık Yayınları.
Fotograf ve yaşamöyküleriyle tanıtılan yazarlar, doğum sırasına
göredir (17 yazardan birer öykü):
1- Ion Slavici (1848-1925): "Afacan", çev. Ayda Düz.

- 2- Ion Luca Caragiale (1852-1912): "Düşkünlükler Zinciri", çev. Faik Baysal (*Cep Dergisi* 11, 1967)
 - 3- A. Bratescu Voineşti (1868-1946): "Palavracı Niculaita", çev. Gülen Olut.
 - 4- Mihail Sadoveanu (1880-1961): "Bir Eski Öykü", çev. Muzaffer Uyguner (yazarın "Çiçekler Arasında Yağmur" öyküsü: *Cep Dergisi* 20, Haziran 1968). *Varlık* dergisinde bir başka öyküsü: "Bay Trandafir" (çev. Ali Kaygı, 286-287, 1945)
 - 5- Ion Agirbiceanu (1882-1963): "Laklaklaga", çev. Gülen Olut.
 - 6- Liviu Rebreanu (1885-1944): "Ahmaklar", çev. Ayda Düz. Yazarın bir başka öyküsü: "Ölüm Dansı" (*Varlık* 760, 1971, çev. Gülen Olut)
 - 7- Cezar Petrescu (1892-1961): "Dostum Jan", çev. Gülen Olut. Yazarın diğer iki öyküsü 1937'de *Varlık*'ta çıkmıştı: "Hücum" ve "Sabit Fikir" (sayı 91 ve 100, çev. Zahit Boztuna)
 - 8- Zaharia Stancu: "Leylak Zamani", çev. Gülen Olut.
 - 9- Alexandru Sahia (1908-1937): "Haziran Yağmuru", çev. Gülen Olut.
 - 10- Marin Preda (doğ. 1922): "Kırlarda Döğüş", çev. Bingül Gülseven.
 - 11- Eugen Barbu (doğ. 1924): "Yağmur Altında", çev. Turan Çiprut.
 - 12- Francisc Munteanu (doğ. 1924): "Gökyüzü Üçüncü Katta Başlıyor", çev. Turan Çiprut (*Cep Dergisi* 18, Nisan 1968). Yazarın bir başka öyküsü: "Bir Dilim Ekmek", çev. Bingül Gülseven (*Cep Dergisi* 23, Eylül 1968)
 - 13- Pop Simion (doğ. 1930): "Elmalar", çev. O. Akbal (*Cep Dergisi* 7, 1967)
 - 14- Alecu Ivan Ghilia (doğ. 1930): "Negostina", çev. Bingül Gülseven (*Cep Dergisi* 17, 1968)
 - 15- Teodor Mazilu (doğ. 1930): "Soğanla Peynir", çev. Ender Gürol (*Cep Dergisi* 4, 1967).
 - 16- Dimitru Radu Popescu (doğ. 1933): "Çöllerin Altında Denizler Var", çev. Turan Çiprut. Yazarın öykülerinden "Makina" (*Cep* 15, 1968) ve "Asılmış Bebek" (*Varlık* 739, 1969) dergilerindedir.
 - 17- Vasile Rebreanu (doğ. 1934): "Yeryüzünün Çimeni", çev. Gülen Olut.
- 1971 - C. Virgil Gheorghiu: *Menekşeli Tepeler*, roman, çev. Faik Baysal, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
- 1971 - Zaharia Stancu: *Çingenem* (Romence adı: Şatra), roman, çev. Atilla Tokatlı, Ankara, Bilgi Yayınevi..
- Değerlendirme: Muzaffer Uyguner, *Varlık* 772, Ocak 1972.

- 1971 – C. Virgil Gheorghiu: *Çıplak Umurlar*, roman, çev. Okşan Tanca, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
- 1971 – Zaharia Stancu: *Çıplak Ayaklar*, roman, çev. Z. Erman, İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1972 – C. Virgil Gheorghiu: *Yirmibeşinci Saat*, roman, çev. Aygören Dirim. İstanbul, Tel Yayınları.
Değerlendirme: Mehmet Seyda, *Kitaplar Dergisi* 2, Mayıs 1973.
- 1972 – Viorica Stircea: *Hurrem Sultan*, roman, çev. Mehmet Selim, İstanbul, Milliyet Yayınları.
- 1973 – Liviu Rebreanu: *Asılmışlar Ormanı*, roman, çev. Orhan Çamay, İstanbul, Tel Yayınları.
Değerlendirme: Mücahit Gültekin, *Yansıma* dergisi 21 / 1973; Necati Çakır, *Kitaplar Dergisi* 7, Kasım 1973.
- 1973 – Liviu Rebreanu: *Umut Toprakları*, roman, iki cilt, çev. Gülen Fındıklı, İstanbul Yöntem Yayınları.
Değerlendirme: Mücahit Gültekin, *Yeni Ortam* gazetesi, 22 Ağustos 1973.
- 1973 – Zaharia Stancu: *Tatar Kızı Uruma*, roman, çev. Füzulan Toprak. İstanbul, Sinan Yayınları. (Başta yazar ve yapıtları üzerine bilgi ve çevirenin yazarla bir görüşmesi)
- 1975 – Zaharia Stancu: *Topal*, çev. Naime Yılmaer, İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1975 – Liviu Rebreanu: *Kor*, roman, çev. Hilmi Ömeroğlu, İstanbul, Güven Yayınevi.
- 1976 – Zaharia Stancu: *Yaşayan Ölüler*, roman, çev. Osman Saidoğlu, İstanbul, Re Yayınları.
- 1976 – Werner Söllner (doğ. 1951); *Hava Raporu*, şiirler, çev. A. Artunç, İstanbul, Habora Kitabevi.

Romen edebiyatı üzerine yazılar

- + Stefan Duca: “Romen Şiiri” (inceleme, tanıtma, çev. Muzaffer Uyguner, *Cep Dergisi* 16, Şubat 1968).
- + Jean Gaillard: “Romen Edebiyatı Geleneğine, Özgürlüğüne Dönüyor” (çev. Ayda Düz) ve Petru Dimitru: “Bugünkü Romen Edebiyatında Roman” (çev. Muzaffer Uyguner). Her iki yazı: *Varlık* 742, Temmuz 1969.
- + Edgar Reichman: “Romen Edebiyatına Toplu Bir Bakış” (çev. Muzaffer Uyguner, *Varlık* 748, Ocak 1970)
- + (Çağdaş Romen şiirinden, daha çok 1966’dan günümüze, örneklerin çoğu *Varlık* ve *Cep* dergilerinde Muzaffer Uyguner çevirisidir. Marin Sorescu’nun şiirleri başta geliyor. Türkçemizde bir Romen şiirleri antolojisi henüz yoktur.)

Romanya'da Türkiye edebiyatından çeviriler konusunda yazılar

- + Nurullah Berk: "Türkolog Viorica Dinescu" (*Varlık* 652, 15 Ağustos 1965)
- + Nevzat Yusuf: "Romanya'da Türk Edebiyatı" (*Varlık* 695, Haziran 1967)
- + "Viorica Dinescu Anlatıyor" (Tanınmış Türkologun yurdumuza gelişi dolayısıyla bir konuşma, *Varlık* 712, 15 Şubat 1968)
- + "Viorica Dinescu İle Konuşma" (*Dost* dergisi 43, Mayıs 1968)
- + "Türk Hikâyesi Romence'de" (*Kitaplar Dergisi* 4, Ağustos 1973)
- + "Türkçeden Romence'ye Çeviriler" (*Yeni Ortam* gazetesi, 3 Temmuz 1974)
- + "Romanya'da Türk Şiiri" (*Varlık* 827, Ağustos 1976)

Yugoslav edebiyatı

Dergilerimizde Yugoslav edebiyatı Bulgar, Macar, Romen ve Yunan edebiyatlarından çok sonra görülmeye başlar, ama zamanla çevirilerin çoğalması sonucu onlardan daha öne geçer. Bunun bir nedeni de Yugoslavya'da Sırp, Hırvat, Bosna-Hersek, Sloven, Makedon, Karadağ ve Arnavut sanatçılarının hem topluca hem de kendi aralarında ayrı bir edebiyat oluşturmalarıdır.

Bu 6-7 edebiyattan yapılan çeviriler, genellikle Yugoslavya'da yaşayan, hem oradaki çeşitli dilleri hem de elbet Türkçeyi bilen Türk sanatçılarınca yapıldığı için de bize daha yakın gelir ve sayıca boldur.

(Yugoslavya'daki Türk ozan ve öykücülerinin yapıtları orada Türkçe basılmakta ise de, bunlardan seçmeler ve kendilerini tanıttıkları Türkçe antolojiler Türkiye'de çıkmadı henüz. Şiir ve öyküleri arasına Türkiye dergilerinde de görülen Yugoslavya'daki soydaş edebiyatçılarımızın orada gerek çıkardıkları gazete ve dergiler, gerekse bölge bölge kümelenişleri ve yapıtları, ancak Yugoslavya'da hazırlanabilecek bir inceleme konusudur.)

Yugoslav edebiyatının Türkiye'de kırk yıla yakın bir geçmişi var: 1939-1941 yılları *Varlık* dergilerinde, bir ara Ankara'da Yugoslavya basın ataşesi olarak bulunan Mehmet Süleymanpaşic; Yugoslavya'nın genel durumu, "Türk ve Yugoslav edebiyatlarında Bosna ve Hersek Müslümanları", "Türk'ün Haşmet ve Asaletini Terennüm Eden Yugoslav Edebiyatçıları" gibi, edebiyat tarihi konularında veya "Sırp İstiklâl Mücadelelerine Edebiyatın ve Güzel Sanatların Tesiri" gibi gene tarihi yaşantılar üzerine ve genellikle Bosna-Hersek Türklerinin fikir hayatlarını yansıtan, otuza yakın makale yayımlamıştı. Biz Yugoslavya'ya Türk edebiyatının önce Fehim Efendi Spaho tarafından tanıtıldığını ve Fehim Efendi'nin Halit Ziya, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Ercüment Ekrem, Halide Edip ve Güzide Sabri'nin yüzden fazla hikâye ve romanını Hırvatçaya çevirmiş olduğunu gene Mehmet Süleyman-

paşic'in bir yazısından öğrenmiştik (*Varlık* 186 / 1941). Onun "Türk Edebiyatını Yugoslavlığa Tanıtan Boşnak Edibi Salih Bey" üzerine bir yazısı da gene *Varlık*'ta çıkmıştı (188 / 1941). Mehmet Süleymanpaşic, 1943'te ölüncce bu sayfalar da kapandı (Süleymanpaşic'in kimliği ve *Varlık*'taki yazılarının tam listesi, ayrıca 1934'te ölen şair ve oyun yazarı Saffet Bey Başağic üzerine B. Gönül'ün anma yazıları *Doğu* dergisindedir, sayı 5-6, Şubat -Nisan 1943, Zonguldak)

Varlık dergisinde Yugoslav edebiyatından çeviriler, Yaşar Nabi Nayır'ın "Bir Türk Kültür Topluluğu İle" Yugoslavya'yı ziyaretinden ve bu gezi izlenimlerini yazmasından sonra başlıyor (ilk yazı: *Varlık* 434 / 1956). Ozan Vasko Popa'nın İlhami Emin çevirisi üç şiiri, *Varlık* dergisinde çağdaş Yugoslav edebiyatından ilk örneklerdir (*Varlık* 435 / Ağustos 1956). İlhami Emin, *Varlık*'ta bu çeviriyle kalır, çok sonra *Yeditepe* dergisine Ivo Andriç'ten, Mateya Matevski'den birkaç çeviri verir (sayı 53, 59, 63 / 1961-1962). Uzun bir süre *Varlık*'ta Nusret Dişo Ülkü'nün Sırp, Sloven, Bosna, Makedon, Karadağ ve Hırvat şiirlerinden çevirileri görülür (Mart 1961 -Aralık 1965). Nusret Dişo, bu çalışmalarına kısa bir süre *Cep Dergisi*'nde devam eder (1966-1967). Arada öykü çevirileri ve yeni çevirmenler de (Mahmut Kıratlı vb.) görülmüştür.

Sonradan Yugoslav edebiyatından (önceki çevirmenler gibi ilk dilden) çevirileri yüklenecek olan Necati Zekeriya'nın *Varlık*'ta ilk çevirisi Branko Radiçević'ten uzun bir şiirdir ("Kıskançlık", 742 / 1969). Bu tarihten sonra da artık Yugoslavya'dan sürekli şiirler, öyküler çevirmek, Yugoslavya'daki veya oradan buraya göçmüş Türkler arasında hemen yalnız Necati Zekeriya'nın uğraşı olur.

Yugoslav edebiyatının Türkiye'de yaygınlık kazanması, birçok başka ülke edebiyatlarında olduğu gibi, bir yazarlarının Nobel Edebiyat Armağanı'nı almasından (Ivo Andriç, 1961) sonra gerçekleşmiştir. Ama gene de dergilerimizin çoğu bu edebiyata kapalı kaldılar. Örneğin *Yeni Ufuklar* dergisi koleksiyonunda (1952-1976) sadece Makedon ozanı Mateya Matevski'den üç bölümlük-"Vadide Ağaç" şiiri (sayı 222 / 1970); *Seçilmiş Hikâyeler* ve *Dost* dergilerinde (1947-1973) gene Makedon ozanı Ante Popovski'den yedi şiir (*Dost* 72 / 1970) vardır (hepsi Necati Zekeriya çevirisi). *Dost* dergisinde Yugoslavya Türk ozanlarından seçme şiirler (*Dost* 93 / 1972, pek yüzeyde) bölümü ise konumuzla ilgili değil.

Yugoslav edebiyatından kitap olarak çeviriler

- 1962 - Ivo Andriç (1892-1975): *Drina Köprüsü*, roman, çev. Nuriye Müstakimoğlu ve Hasan Âli Ediz. İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
 1963 - Ivo Andriç: *Gün Batarken* (= Travnik Kronika), roman, Almanca-sından çev. Tahir Alangu. İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.

- 1964 – Ivo Andriç: *Uğursuz Avlu*, roman, çev. Aydın Emeç. İstanbul, Ağaoglu Yayınevi.
- 1965 – Ivo Andriç: *Bosna Hikâyeleri*, Almancasından çev. Zeyyat Selimoğlu. İstanbul, Varlık Yayınları. (Üç uzun hikâye: 1- “Veli Paşa'nın Oynaşı”, 2- “Macar Mustafa”, 3- “Tek Gözlü Corkan ile Yabancı Kadın”)
- 1967 – Branislav Nuşiç (1864-1938): *Ramazan Akşamları*, öyküler, Sırpaçadan çev. Süreyya Yusuf. İstanbul, Varlık Yayınları. (Yazar üzerine bir önsöz ve altı öykü: 1- “Düşmanlar”, 2- “Sevda”, 3- “İlk Yaşamak”, 4- “Salık Piç”, 5- “Hacı Yakup Berber”, 6- “Kahkaha”) Çeşitli dönemlerde Ankara'da Nuşiç'in *Yaslı Aile*, *Felsefe Doktoru*, *Nâzırının Karısı* ve *Şüpheli Şahıs* adlı güldürüleri oynanmıştır (bkz. Münip Koruyan: 20. yüzyıl Yugoslav edebiyatı, çev. *Yeditepe* 160 / 1969)
- 1967 – Miodrag Bulatoviç (doğ. 1930): *Kırmızı Horoz*, roman, Sırp-Hırvatçadan çev. Mahmut Kıratlı. İstanbul, Varlık Yayınları.
- 1970 – Miodrag Bulatoviç: *Godot Geldi*, oyun, çev. Sevgi Sabuncu (= Sevgi Soysal). Ankara, Bilgi Yayınevi. (Yapıt üzerine Sylvain Zegel'in bir yorumu, çev. Ender Gürol *Cep Dergisi* 4 / 1967; Türkçesi üzerine M. Uyguner'in bir yazısı: *Türk Dili* 224 / 1970.)
- 1971 – *On Makedon Ozanı*, seçme şiirler, çev. Necati Zekeriya, İstanbul, Cem Yayınevi. (Melih Cevdet Anday'ın önsözüyle.) İçindeki ozanlar ve şiirleri:
- 1- Blaje Koneski (doğ. 1921), on bir şiir: “Gergef, “Trenden”, “İştîp”, “Sevgi”, “Kafes”, “Giz”, “İlkyaz”, “Tepe”, “Irmaklar”, “Karşılıksız Verme”, “Şiirler.”
 - 2- Slavko Yanevski (doğ. 1920); beş şiir: “İki Metre Yer Altındaki Askerin Türküsü”, “Nisanda Yeşil Gece”, “Ak Gece”, “Karaormanlılar”, “Armağan.”
 - 3- Aço Şopov (doğ. 1923), altı şiir: “Şiir”, “Güzel Havaları Yel Alır Götürür”, “Akşamüstü”, “Türkü ve Mevsimler”, “Başım Üstünde Uçan Martıya”, “Eskiler Alıyorum” (4 bölüm). Antolojiden önce Aço Şopov'dan, başka şiir çevirileri: “Tepemde Uçan Martıya” (Bedrettin Cömert, *Varlık* 572 / 1962), “Sessizliğe” (B. Cömert, *Varlık* 582 / 1962), “Şiir İle Yıllar” (N. Dişo Ülkü, *Varlık* 636 / 1964); “Başımın Üstünde Dönüp Duran Güvercine”, “Sesleniş”, “Ben ve Dostum”, “Sesini Arıyorum”, “Sessizliğe” (Mahmut Kıratlı, *Cep Dergisi* 7 / 1967; “Susuzluk” (N. Dişo Ülkü, *Cep Dergisi* 20 / 1968)
 - 4- Mateya Matevski (doğ. 1929), altı şiir: “Ot”, “Türkü”, “Kavak”, “Göl”, “Karşılama”, “Vadideki Ağaç” (üç bölüm).

- Antolojiden önce Matevski'den şiirler: "Sanatoryum Baladı" (İlhami Emin, *Yeditepe* 63 / 1962) "Göl" (Nusret Dişo Ülkü (*Cep Dergisi* 20 / 1968)
- 5- Gane Todorovski (doğ. 1929), dört şiir: "Sunu", "Noktalama İşaretleri Olmayan Gece", "Eller", "Akkavağa Yedi Değınme".
- 6- Ante Popovski (doğ. 1931), iki şiir: "Afyonlar", "Ayçiçeđi" (yedi bölüm).
- 7- Vlado Uroşeviç (doğ. 1934), beş şiir: "İzler", "İmler", "Gözetleyenler", "Ayışığı", "Buluş".
- 8- Radovan Pavlovski (1937), altı şiir: "Dağa Götüren Yol", "Yıldırım", "Kuraklık", "Ak Yıldız", "Çingeneler", "Çingene Gecesi".
- 9- Bogomil Guzel (1937), iki şiir: "Kurtulan Ateşin Türküsü" (I, II), "Karavlaşka Ülkesinde Dolaşmak" (I, II).
- 10- Atanas Vangelov (1946), üç şiir: "Çiçeđin Tanımı", "Taş Çiçeđinin Türküsü", "Çiçeđin Gizi".
- 1973 - Radovan Pavlovski: *Göl Ülkesi*, şiirler, çev. Necati Zekeriya. İstanbul, Cem Yayınevi.
- 1973 - Mehmet Selimoviç (= Meşa Selimoviç, doğ. 1910): *Derviş ve Ölüm*, roman, çev. Mahmut Kıratlı. İstanbul, Varlık Yayınları. ("Yazarı ve Romanını Tanıtan İlk Önemli Yazı": İlhami Emin, *May* dergisi 2 / 1967)
- "Yazarla Bir Konuşma" (Hasan Mercan, *Varlık* 754 / 1970)
- Yazarın bir öyküsü: "Başlangıç" (N. Zekeriya, *Varlık* 756 / 1970)
- "Roman Üzerine Bosna-Hersek Ozanı Hüseyin Tahmişçiç'le Bir Konuşma" (N. Zekeriya, *Varlık* 773 / 1972)
- Romanı üzerine değerlendirmeler:
- Rauf Mutluay, *Cumhuriyet* gazetesi 22 Mart 1973
- Ahmet Telli, *Varlık* 791 / 1973
- Galip Boztoprak, *Yeni Sanat* 3 / 1974
- Ömer Faruk Toprak, *Kitaplar Dergisi* 3 / 1973; *Yeni Ufuklar* dergisi 245 / 1974
- 1974 - İzzet Saraylıç (doğ. 1930): *Sunu*, şiirler, çev. Necati Zekeriya. İstanbul, Cem Yayınevi.
- Ozanın 32 şiiri. Kitaptaki şiirlerden "O Gün Bir Ozan Ölmüştü" şiiri daha önce Nusret Dişo Ülkü (*Cep Dergisi* 6 / 1967), "Gene bir Gece, Paris'te Ölmüş Olsaydım" ve "Harun-el-Reşid" şiirleri de Yaşar Nabi (*Cep Dergisi* 15 / 1968) tarafından çevrilmişti. Karşılaştırılmaları şiir çevirilerinde ozan yatkınlığı üzerine bazı sonuçlar verir.
- 1974 - Vasko Popa (doğ. 1922): *İçimizdeki*, şiirler, çev. Necati Zekeriya. İstanbul, Cem Yayınevi.
- Ozanın 43 şiiri. Vasko Popa'dan Türkçeye ilk şiirleri İlhami Emin

ve Nusret Dişo Ülkü çevirmişlerdi (*Varlık* 435 / 1956 ve *Cep Dergisi* 4 / 1967). Sonra Necati Zekeriya çevirileri çıktı dergilerde. Zekeriya kendi çevirilerinden oluşturmuş bu kitabı. – Vasko Popa, bu kitabın yayımlanması dolayısıyla İstanbul'a gelmiş, bir süre yurdumuzda kalmıştı (Eylül 1974).

1975 – *Çağdaş Yugoslav Hikâyeleri Antolojisi*, hazırlayan ve çeviren: Necati Zekeriya. İstanbul, Varlık Yayınları.

Yugoslavya'da Slav dilleriyle konuşan altı ulusun hikâyecilerinden seçilmiş yirmi hikâye (yazarlarının fotoğraf ve yaşamöyküleriyle):

Sırbia hikâyecileri

1– Ivo Andriç (1892-1975):

Aska ile Kurt.

Andriç'ten dergilerimize başka çeviriler:

“Bursa Yangını Üstüne” (gezi notları) ve “Ne Oldu Bana, Düşlerim Ne” şiiri (İlhami Emin, *Yeditepe* 53 / 1961)

Jepa Köprüsü, Drina Köprüsü ve İlençli Avlu yapıtlarından birer bölüm (İlhami Emin, *Yeditepe* 59 / 1962)

“Jepa Üstündeki Köprü” (öykü, Adnan Özyalçiner - R. Cabi, *Türk Dili* 126 / 1962). Aynı öykünün bir başka çevirisi: (Zeyyat Selimoğlu, *Cep Dergisi* 7 / 1967).

“Ne Düşlüyorum, Oysa Neler Olageliyor Bana” (şiir, Nusret Dişo Ülkü, *Varlık* 566 / 1962). Bu şiirin üçüncü bir çevirisi: N. Zekeriya (*Yansına* dergisi; 27 / 1974).

“Tuz” (öykü, E. Tonguç, *Varlık* 618 / 1964)

“Pencere” (öykü, Nusret Dişo Ülkü, *Varlık* 630 / 1964)

“Lütfünün Kahvesi” (öykü, Zeyyat Selimoğlu, *Varlık* 676 / 1966)

“Sinan'ın Tekkesinde Ölüm” (öykü, Mahmut Kıratlı, *Cep Dergisi* 1 / 1966)

“Rüya ve Gerçek” (öykü, Kemal Yeşilay, *Cep Dergisi* 27 / 1969)

“Veletevo Erkekleri” (öykü, Zeyyat Selimoğlu, *Varlık* 741 / 1969)

Ex Ponto yapıtından parçalar (Adnan Özyalçiner ve İlhami Emin, *Varlık* 745 / 1969; *Türk Dili* 217 / 1969; *Yeni Edebiyat* 11 / 1970)

“Zindanda” (öykü, Mahmut Kıratlı, *Varlık* 786 / 1973)

“Günah Çıkarma” (öykü, Mahmut Kıratlı, *Varlık* 789 / 1973)

“Ölüm ve Yaşam Üzerine Düşünceler” (seçip çev. N. Zekeriya, *Varlık* 814 / 1975)

“Tırpan” (öykü, N. Zekeriya, *Varlık* 817 / 1975)

“İki Şiir” (N. Zekeriya, *Varlık* 827 / 1976)

“Öğretmen Lubomir” (öykü, N. Zekeriya, *Varlık* 840 / 1977)

Andriç'i tanıtan yazılar:

“Balkanların Homerus”u (İlhami Emin, *Yeditepe* 53 / 1961)

Paşa'nın Odalığı kitabının Londra'da yayımlanışı dolayısıyla Nermin Menemencioğlu'nun bir yorumu (*Yeditepe* 172 / 1970)
Neda Popoviç: "Ivo Andriç 80 Yaşında" (çev.?, *Varlık* 784 / 1973)

"Andriç İle Yapılamamış Bir Konuşma" (Sermet Sami Uysal, *Varlık* 808 / 1975)

"Andriç'in Dünyasında Çocuk" (N. Zekeriya, *Varlık* 812 / 1975)

"Andriç Üstüne Eleştirmenlerin Dedikleri" (N. Zekeriya, *Varlık* 813 / 1975)

A. Ekmel Akkor: "Nobel, Andriç ve Osmanlılığı Üzerine" (*Gelişme* dergisi 8 / 1975)

Ölümü üzerine yazılar:

Adnan Özyalçınar (*Milliyet Sanat Dergisi* 124 / 1975)

Yaşar Nabi (*Varlık* 811 / 1975)

Cumhuriyet gazetesi, 2 Nisan 1975 ve *Oluşum* dergisi, sayı 12.

2- Antoniye İsakoviç (doğ. ?):

Kaşık.

3- Miodrag Bulatoviç (doğ. 1930):

Muharrem.

Bulatoviç'in iki kitabının Türkçeleri 1967 ve 1970 yıllarındadır. Dergilerde başka öyküleri:

"Çemberden Çıkış" (Sırpçadan çev. Mahmut Kıratlı, *Cep Dergisi* 3 / 1967).

4- Branko Radiçeviç (doğ. 1925):

"Ölüm ve Sevgi" (*Varlık* 805 / 1974).

Dergilerde başka öyküleri:

"Sarı Öykü" (Nusret Dişo Ülkü, *Varlık* 628 / 1964), şiirleri (N. Dişo Ülkü, *Varlık* 646 ve 655 / 1965)

"Kıskançlık" (şiir, N. Zekeriya, *Varlık* 742 / 1969)

Hırvatya hikâyecileri

5- Miroslav Kırleja (doğ. 1893):

Yoya.

"Bir Şiiri" (Nusret Dişo Ülkü, *Varlık* 644 / 1965)

"Edebiyat, Özgürlük ve Sosyalizm Üzerine Konuşmaları ve Düşünceleri" (*Varlık* 747 / 1969, 764 / 1971, 768 / 1971, çev. Tahsin Yaşamak; *Varlık* 747 / 1969, çev. Muzaffer Uyguner; *Varlık* 827 ve 830 / 1976, çev. Necati Zekeriya)

"Kırleja 80 Yaşında" (N. Zekeriya, *Milliyet Sanat Dergisi* 59 / 1973)

6- Vekoslav Kaleb (doğ. 1905):

Pencere.

Bir başka öyküsü: "Konuk" (Mahmut Kıratlı, *Cep Dergisi* 17 / 1968).

- 7- Erih Koş (doğ. 1913):
“Şapka” (*Varlık* 807 / 1974).

Bosna-Hersek hikâyecileri

- 8- Meşa Selimoviç:
Vasiyetname.
Romanı *Derviş ve Ölüm* için bkz. 1973 yılı.
- 9- Şamil Siyariç (doğ. 1913):
Dilsiz Düğün.
- 10- Branko Çopiç (doğ. 1915):
Öğretmenim Mara'ya.
Dergilerde öyküleri:
“Dostlar” (B. Necatigil, *Kovan* dergisi, İzmir, 19 / 1945)
“Çingeneler” (N. Zekeriya, *Varlık* 761 / 1971)
“Miço Amca'nın Rüyası” (İnci Gürel, *Varlık* 767 / 1971)
- 11- Derviş Şuşiç (doğ. 1925):
“Hayal Kırıklığı” (*Varlık* 803 / 1974).

Slovenya hikâyecileri

- 12- Miško Kranyeç (doğ. 1908):
Koca Elma Ağacı.
Dergilerde başka öyküleri:
“Suç” (N. Zekeriya, *Varlık* 770 / 1971)
- 13- Andrey Hing (doğ. 1925):
Yohana'nın Hikâyesi.
- 14- Naryan Kolar (doğ. 1936):
Karışık Üçgen.

Makedonya hikâyecileri

- 15- Slavko Janevski (doğ. 1920):
“Bir Öğle Sonrası” (*Cep Dergisi* 15 / 1968).
Dergide bir şiiri (N. Zekeriya, *Varlık* 744 / 1969)
- 16- Dimitar Solev (doğ. 1930):
Oyuncak.
Dergilerde öyküleri:
“Kimsesiz Alacakaranlık” (N. Zekeriya, *Varlık* 754 / 1970)
- 17- Jivko Çingo (doğ. 1936):
Oğulinler Ailesi.
Dergilerde öyküleri:
“Arkadaşımı Nasıl Öldürdüm” (N. Zekeriya, *Varlık* 836 / 1977)
- 18- Blagoya Ivanov (1931):
Üsküp Çayır Camisi.
Dergilerde öyküleri:
“Zincirli Tekke” (N. Zekeriya, *Varlık* 829 / 1976)

Karadağ hikâyecileri

19- Çedo Vukoviç (1920):

Kırat.

20- Mihailo Lalic (1914):

İhtiyar Kadın.

(Dergilerde başka hikâyeler de, örneğin: Hamza Humo, Ahmet Hromaciç, Ziya Dizdareviç'ten Bosna hikâyeleri görmüştük, bunlar belki de Bosna şiirleriyle birlikte yeni bir antoloji oluşturur.)

1976 - Ivo Andriç: *Irgat Siman*, roman, çevirenler: Adnan Özyalçiner - İlhami Emin. İstanbul, Cem Yayınevi.

1977 - Dobrika Çoşiç (doğ. 1921): *Güneşe Doğru*, roman, çev. Alp Sevinçdik. İstanbul, Okar Yayınları.

1978 - *Yugoslavya'daki Çağdaş Arnavut Hikâyeleri Antolojisi*, hazırlayan: Recep Çosya, Türkçesi: Avni Çitak. İstanbul, Cem Yayınevi. - Hazırlayanın geniş bir tanıtması ve on bir yazardan yirmi iki öykü:

1- Hıvzi Süleyman (1910): "Sis", "Kızgın Bulut".

2- Tayar Hatipi (1918): "Yara", "Yağmur Damlası".

3- Recai Surroi (1929): "Korkunç Bir Gece".

4- Ramiz Kelmendi (1930): "Hayali Öykü", "Ozanın Ölümü", "Havuz", "Abrakadabra".

5- Azem Şkreli (1938): "Havva'nın Gözleri", "Miğfer", "Mezarcının Oğlu", "Eyfel Kulesi".

6- Anton Paşku (1937): "Sarhoş Gemi", "Megalopolis'in Sevinçleri", "Taş Ev".

7- Rıfat Kukay (1938): "İsa Sessiz Duruyordu".

8- Recep Çosya (1936): "İfade", "Şaheser".

9- Samedin Mumciu (1938): "Röportaj".

10- Yusuf Bucovi (1948): "Sirk".

11- Resul Şabani (1947): "Sessizlikte Olay."

Dergilerde çeviriler:

Yugoslavya'daki Arnavut şiirinden örnekleri Necati Zekeriya çevirisiyle *Varlık*'ta görmüştük (806/1974): Esat Mekuli (1916), Enver Cerceku (1928), Ali Podrimya (1942)'dan şiirler. Gene N. Zekeriya, yukardaki antolojide yer almış hikâyecilerden Ramiz Kelmendi'nin bir öyküsünü de çevirmişti: "Bir Hamalın Öyküsü" (*Varlık* 813 / 1975). Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanının Arnavutçaya çevrilmesi dolayısıyla Dr. Ali Aliu'nun bir yorumunu da Hasan Mercan çevirisinden okuduk (*Varlık* 827 / 1976). Bu yazıda Arnavutçaya çevrilmiş diğer yazarlarımız da söz konusudur.

Yugoslavya'daki halkların edebiyat ürünlerinin Türkçeye çevirileri elbet bu değinmelerle bitmiyor. Adlarını anamadığımız pek çok ozan ve

öykücünün, edebiyat dergilerimizde sık sık görüldüklerini söyleyelim sadece.

Yugoslavya'nın dünyaya açılan pencerelerinden biri olan ve her yıl güz aylarında bütün dünyadan çağrılı ozanların katıldıkları "Struga Şiir Geceleri Şenliği" ise başlı başına bir yazı konusudur. 1961'de başlayıp genişleyen bu Struga Haftası'nda, 1966'dan beri de bir Altın Çelenk Ödülü verilmektedir ki, Pablo Neruda (1972), Eugenio Montale (1973) gibi ünlü ozanların kazandıkları bu ödül, 1974'te Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya verilmişti.

Yunan edebiyatı

Varlık dergisinde çağdaş Yunan edebiyatından çeviriler uzun süre Avram N. Papazoğlu'nun kaleminden çıktı. Derginin 9. sayısında (Kasım 1933) Stratis Mirivilis'in *Mezarda Hayat* romanından (1968'de Ahmet Angın tamamını çevirdi) bir bölümü tanıtmakla işe başlayan Papazoğlu, *Varlık*'ın sonraki sayılarına Traso Kastanakis (18 ve 33 / 1934), Grigoryos Ksenopulus (19 / 1934), Tatiana Stavru (24 / 1934), Aleksandros Baras (30 / 1934), Katina Papa (43 / 1935), Kostis Bastyas (45 / 1935), Yorgo Vapopulos (50 / 1935), Petros Haris (65 / 1936) gibi Yunan yazarlarından öyküler çevirdi.

Sonradan yurdumuzda da geniş ilgi gören ozan Konstantin Kavafis (ölm. 1934)ten ilk şiirler de Avram N. Papazoğlu çevirisidir "Mumlar", "Kaleler", "Dokuzdan Beri Şiirleri", *Varlık* 70 / 1936).

Varlık dergisinde yedi sekiz yılda (1933-1940) yirmiyeye yakın Yunan yazarından öykü ve şiirler çevirmiş olan Papazoğlu, bir yazısında (*Varlık* 144 / 1939) Türkiye'yi de Yunanistan'da tanıtmaya işine 1917'den beri katkılarda bulunduğunu, henüz Türk-Yunan dostluğu imzalanmadan önce, Atina'da çıkan *Nea Estia* dergisinde Türkiye fikir ve sanat hayatı üzerine yazılar yayımladığını, Türkçeden çeviriler de yaptığını belirtir. Yunan edebiyatını tanıtmaya yolunda da, başta *Varlık* olmak üzere, *Çığır*, *Gündüz*, *Ar* ve *Darülbedayi* dergilerinin çabalarını anar.

Papazoğlu'nun çevirileri *Varlık*'ta birdenbire kesilir, uzun bir aradan sonra yeni çevirmenler doldurmaya çalışırlar boşluğu. Bu ikinci dönemde ilk çeviri İlias Venezis'in bir öyküsüdür ("Martılar", *Varlık* 422 / 1955, çev. M.T. Karamustafaoğlu). 1963'te Yorgo Seferis'in Nobel Edebiyat Armağanı'nı kazanması üzerine Akşit Göktürk, yazarı tanıtır, "Asini Kralı" adlı uzun şiirini dilimize aktarır (*Varlık* 611 / Aralık 1963. Aynı şiiri sonradan Cevat Çapan da çevirecektir: *Yeni Edebiyat Dergisi* 2 / 1970). Bizde hiç bilinmeyen dört şairden şiirler, Muzaffer Uyguner çevirisi olarak dergide yer alır (743 / 1969). Ünlü Yunan sinema sanatçısı Melina Mercury'nin "Albaylarla Savaşımız" yazısı (*Varlık* 758 / 1970, çev. Tahsin Yaşamak), 1967'de iktidarı ele geçirmiş albaylar cuntasına karşı direniş savaşlarının anlam ve nedenlerini açıklamaktadır.

1971'de *Varlık*'ta yeni bir çevirmen, Ahmet Yorulmaz, Papazoğlu'nun yetişemediği Yunan yazarlarından öyküleri, Papazoğlu gibi Yunancalarından çevirmeye girişir. İlias Venezis'in az önce andığımız "Martılar" öyküsünün ikinci Türkçesi de dahil (*Varlık* 763 / 1971) bilmediğimiz pek çok yeni imzadan öykü ve şiirler, artık genellikle Ahmet Yorulmaz çevirisidir.

Balkan edebiyatlarına, Sami N. Özerdim'in Macar edebiyatı üzerine bir incelemesi dışında yer vermemiş olan *Tercüme* dergisinde (8 / 1941) Kavafis'in, çeviren adı verilmemiş bir şiiri daha görülür. Bu tarihten yirmi yıl kadar sonra Kavafis'in şiirlerine ilgi artar ve yapılan çeviriler zamanla başlı başına bir kitap oluşturacak sayıyı bulur:

Yeditepe dergisi 45 / 1961 (iki şiir, Nermin Menemencioğlu. Çevirenin Kavafis, Sikelyanos ve Seferis'i konu edinen bir tanıtması da aynı dergedir: 47 / 1961).

Türk Dili dergisi 129 / 1962 (on şiir, Ioanna Kuçuradi ve Turan Of-lazoğlu)

Yeni Ufuklar dergisi 136 / 1963 (bir şiir, Feyyaz Kayacan)

Yeni Ufuklar dergisi 170 / 1966 (iki şiir, Cevat Çapan)

Cep Dergisi 23 / 1968 (iki şiir, Adalet Cimcoz)

Cep Dergisi 28 / 1969 (altı şiir, Özdemir İnce)

Yeni Dergi 75 / 1970 (altı şiir, Cevat Çapan)

Yeni Dergi 79 / 1971 (yedii şiir, Cevat Çapan)

Yeni Dergi 84 / 1971 (üç şiir, Cevat Çapan)

Milliyet Sanat Dergisi 11 / 1972 (bir şiir, Cevat Çapan)

Yeni Dergi 117 / 1974 (üç şiir, Cevat Çapan)

Öteki Balkan ülkeleri edebiyatlarının genellikle duruk olmaları (Bulgar edebiyatından son çeviriler bir yana), sessiz sakin gözlemler, çevresel anılar, kişisel yaşantılar gibi olgulara yaslanmaları yanında, 1960'lardan sonra Yunan edebiyatı, güncel-toplumsal-politik olayları yansıtmasıyla, çok dinamik bir edebiyat olarak görüldü Türkçede. Kambanellis, İkinci Dünya Savaşında Nazi toplama ve yok etme kamplarında kaldığı iki yılın yaşantılarını dile getirdi. *Faşizmin Pençesinde* romanı ünlü besteci Theodorakis'e de esin kaynağı olmuş, besteci "Mathauzen Baladı" yapıtını bu romandan yaratmıştı. Themos Kornaros, *Haydari Kampı*'nda gene Alman faşizmine baş kaldıran, *Fırtına Çocukları*'nda ise hapisanelere düşmüş yurt-severlerin yiğitlik öykülerini dile getirmişti. Kostas Valetas, *Göçebeler*'de Almanya'daki Yunan işçilerinin, bizim işçilerinkinden farksız gurbet çilelerinin sözcüsü oldu.

Günümüz Yunan yazarlarının bir kısmı, 1967'de iktidarı ele geçiren askeri yönetim, cunta döneminde Avrupa'ya dağılıp bir sürgün hayatı yaşadılar, yapıtları anayurtlarında yasaklandı, demokrasi savaşımına bu-lundukları yerlerde devam ettiler, diktatörlüğün sona ermesiyle (1974) dö-

nebildiler Yunanistan'a. Bu yanlarıyla çağdaş Yunan edebiyatı, çağın da bir tanığı oluyor ki, bizde de tutulmasının bir nedeni onun bu toplumcu özelliğidir.

Yunan edebiyatından çevirilerin yurdumuzda 1960'lardan sonra hızlanışında bu edebiyatın hem toplumcu-eylemci özelliği, hem de çevirmenlerin, sürekli çalışmaları etkin olmuştur. Doğrudan doğruya Yunancadan çeviri yapanların başında, bu dönemde, daha kıdemli Nevzat Hatko ile birlikte, Ahmet Angın geliyordu. 25 Temmuz 1977'de toprağa verdiğimiz Angın (çalışmalarını değerlendiren bir yazı: *Cumhuriyet* gazetesi, 30 Temmuz 1977), aşağıdaki listede görülecek ve yalnız Yunanistan'ın değil, yirminci yüzyıl dünyasının sorunlarına da ışık tutan önemli yapıtları çevirmiş, bu alana unutulmaz katkılarda bulunmuştu.

Dilimizde öteki Balkan uluslarından hikâye antolojileri olduğu halde, çağdaş Yunan edebiyatından böyle bir derlemenin bulunmayış nedeni anlaşılıyor. Özdemir İnce'nin *Bulgar Şiiri Antolojisi* gibi, bir Yunan şiiri antolojisi de düzenlenebilirdi. İkisi de henüz yapılmamıştır.

Yunan edebiyatından kitap olarak çeviriler

- 1962 – Petro Hronas: *Şiirler*, çev. Yorgi Horasanoğlu. İstanbul, Yeditepe Yayınları.
- 1962 – Themos Kornaros: *Haydari Kampı*, roman, çev. Nevzat Hatko. İstanbul, Ataç Kitabevi (sonraki baskılar May Yayınlarında). Değerlendirme: S. Günay Akarsu, *Yeni Ortam* gazetesi, 30 Eylül 1973.
- 1962 – Aleksandros Maças (1910-1969): *Krezüs*, dram 3 perde, çev. Yorgi Horasanoğlu. İstanbul, Yeditepe Yayınları.
- 1963 – Nikos Kazancakis (1883-1957): *Aleksi Zorba*, roman, çev. Ahmet Angın. İstanbul, Ataç Kitabevi (sonraki baskılar May Yayınlarında).
- 1965 – Yorgo Seferis (1900-1971): *Destancı Öykü*, şiirler, çev. Cevat Çapan İstanbul, De Yayınevi.–Ozanın dokuz uzun şiiri: “Destansı Öykü”, “Argonotlar”, “M.R.”, “Güney Rüzgârı”, “Denizde Bir Şişe”, “Hydra”, “Adı - Orestes”, “Astyanaks”, “Andromeda.” (Cevat Çapan'ın bu ve diğer Seferis çevirileri *Yeni Dergi*'de çıktı, sayı: 10, 33, 51, 64 / 1965 - 1970)
- Seferis'ten başka şiir çevirileri:
 “Kaçış” (*Türk Dili* 181 / 1966, Özdemir İnce)
 “Masalsı Öykü” (12 bölümü, *Cep Dergisi* 18 ve 19 / 1968, Melih Cevdet Anday)
 “Tek Değilim” (*Cep Dergisi* 23 / 1968, Adalet Cimcoz)
- 1967 – Themos Kornaros: *Fırtına Çocukları*, roman, çev. Nevzat Hatko. İstanbul, May Yayınları.
- 1967 – Nikos Kazancakis: *Ya Hürriyet Ya Ölüm*, roman, çev. İstanbul, Ararat Yayınları.

- 1968 – Nikos Kazancakis: *İspanya, Yaşasın Ölüm*, roman, çev. Ahmet Angın. İstanbul, Habora Kitabevi (2. b. 1973, Tel Yayınları)
Değerlendirme: Mehmet Selim, *Yeni Ortam* gazetesi, 16 Ekim 1973.
- 1968 – Nikos Kazancakis: *Toda Raba*, roman, çev. Ahmet Angın, İstanbul, Habora Kitabevi.
- 1969 – Stratis Mirivilis (1892–1969): *Mezarda Hayat*, roman, çev. Nevzat Hatko. İstanbul, Gün Yayınları.
Mirivilis İstanbul'a da gelmiş, konuşmalarında bu romanı üzerine kendi görüşlerini de belirtmişti (*Varlık* 406 / 1954 ve *Yeditepe* 59 / 1954).
Değerlendirme: Mehmet Selim, *Yeni Ortam* gazetesi, 13 Şubat 1973.
Dergilerde öyküleri:
“Ahenk Kırılınca” (Nevzat Hatko, *Gündüz* dergisi 35 / 1939), “Eva” (Ahmet Yorulmaz, *Varlık* dergisi 773 / 1972)
- 1969 – Nikos Kazancakis: *Kardeş Kavgası*, roman, çev. Kosta Daponte. İstanbul, E Yayınları.
- 1969 – Nikos Kazancakis: *Günaha Son Çağrı*, roman, çev. Ender Gürol. İstanbul, Cem Yayınevi.
- 1969 – Vassili Vassilikos (doğ. 1933): *Ölümsüz*, roman, çev. Aydın Emeç. İstanbul, E Yayınları.
Yazarı geniş bir tanıtma: Osman Türkay, *Yeditepe* 159 / 1969.
Roman üzerine değerlendirmeler:
Atilla Özkırımlı: *Papirüs* dergisi 39 / 1969.
Hüsnü Dilli, *Yeni Ufuklar* dergisi, 210 / 1969.
Cafer Karatepe, *Yeni Ortam* gazetesi, 27 Mayıs 1974.
Romandan esinlenerek Özdemir İnce'nin bir şiiri: “Meydandaki Ölüye”, *Dost* dergisi 62 / 1969.
İstanbul'a gelişinde yazarla konuşmalar:
Milliyet Sanat Dergisi 200 / 8 Ekim 1976 ve *Cumhuriyet* gazetesi, 9 Ekim 1976.
Yazarın bir başka romanı 1971 yılında.
- 1970 – Nikos Kazancakis: *Allahın Fukarası*, roman, çev. Sabiha Serim. İstanbul, Habora Kitabevi, 3. b. 1975.
- 1970 – Dido Sotiriyu: *Benden Selâm Söyle Anadolu'ya*, roman, çev. Atilla Tokatlı. İstanbul, Sander Yayınları.
Romanın gerçek kahramanı Monali Aksiotis, İzmir'e gelmiş, doğduğu köyü, büyüdüğü yaşadığı yerleri ziyaret etmişti.
Aksiotis'le yapılan bir konuşma: *Yeni Ortam* gazetesi, 15 Ağustos 1973.
Roman üzerine değerlendirmeler:
Tarık Dursun, *Milliyet* gazetesi, 1 Eylül 1970.

Mustafa Balel, *Yeni Ortam* gazetesi, 23 Temmuz 1973.

Mehmet Arıcan, *Yeni Adımlar* dergisi 15 / 1974.

1971 – Nikos Kazancakis: *Kayalı Bahçe*, roman, çev. Ahmet Angın. İstanbul, Kitap Yayınları.

Değerlendirme: Mehmet Selim, *Yansuma* dergisi 1 / 1972.

1971 – Vassili Vassilikos: *Fotoğraflar*, roman, çev. Aydın Emeç. İstanbul, E Yayınları.

1971 – Yorgo Seferis (1900-1971, Nobel Armağanı 1963): *Üç Kırmızı Güvercin*, şiirler, deneme ve anılar, çev. Cevat Çapan. İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.

Ozan üzerine yazılar:

May dergisi 21 / 1969.

P. Bakır, *Yeni Edebiyat Dergisi* 7 / 1971.

Alain Bosquet: “Seferis Öldü” (çev. İnci Gürel, *Varlık* 772 / 1972).

Anne Philipe: “Seferis’le Bir Konuşma” (çev. M.Z. Gülsoy, *Varlık* 793/1973).

Kitabı değerlendiren bir yazı: Ali Hikmet, *Cumhuriyet* gazetesi 15 Nisan 1971.

1971 – Nikos Kazancakis: *Yeniden Çarmıha Geriliş*, roman, çev. Sumru Ateşdağlı. İstanbul, Habora Kitabevi.

1973 – Kostas Valetas: *Göçebeler*, roman, çev. Ahmet Angın. İstanbul, Tel Yayınları.

Valetas, romanının yayımlanışı dolayısıyla, doğduğu yer olan Ayvalık’a gelmiş, çevirmeni Ahmet Angın’la birlikte orada edebiyat toplantılarına da katılmıştı (Ağustos 1973; *Yeni Ortam* gazetesi 2 ve 20 Ağustos ve 27 Ekim 1973 sayıları).

Romanı üzerine yazılar:

Mehmet Selim, *Yeni Ortam* gazetesi, 31 Ağustos 1973.

Hilmi Yavuz, *Milliyet Sanat Dergisi* 46 / 1973.

Tunç Tayanç, *Kitaplar* dergisi 7 / 1973.

Samim Kocagöz, *Yeditepe* dergisi 209 / 1974.

Dergilerde öyküleri:

Poly’yi nasıl gömdük (Ahmet Yorulmaz, *Varlık* 798 / 1974).

1973 – Yakovos Kambanellis: *Faşizmin Pençesinde*, roman, çev. Nevzat Hatko. İstanbul, Yücel Yayınları.

Değerlendirmeler:

Osman Çalışkan, *Yeni Ortam* gazetesi, 16 Eylül 1973.

Mehmet Arıcan, *Yeni Adımlar* dergisi 12 / 1973.

1974 – Nikos Kazancakis: *Allahın Garibi*, roman, çev. Ender Gürol. İstanbul, Cem Yayınevi.

1974 – Yannis Ritsos (doğ. 1909): *Umarsız Penelope*, şiirler, çev. Cevat Çapan. İstanbul, E Yayınları.

(Ozanın 38 şiiri. Bu şiirlerin çoğu önce *Yeni Dergi*'de çıktı, sayı 69, 71, 77, 100 / 1970-1973).

Dergilerde başka şiirleri:

Yeni Ufuklar 187 / 1967 (Engin Aşkın), *Cep Dergisi* 16 / 1968 (Engin Aşkın), *Cep Dergisi* 17 / 1968 (Emin Receptoğlu), *Cep Dergisi* 23 / 1968 (Adalet Cimcoz), *May* dergisi 6 ve 9 / 1968 (Eray Canberk), *Varlık* 747 / 1969 (Emin Receptoğlu), *Yeditepe* 159 / 1969 ve 199 / 1973 (Engin Aşkın), *Yansıma* 14 / 1974 (Engin Aşkın), *Yansıma* 37 / 1975 (İ. Yakupoğlu), *Varlık* 825 / 1976 ve 836 / 1977 (Engin Aşkın), *Soyut* 97 / 1976 (İpek Göldeli "Ölü Ev Şiiri"), *Milliyet Sanat Dergisi* 167 / 1976 (Nedim Gürsel) ve 217 / 1977 (Özdemir İnce), *Cumhuriyet* gazetesi, 10 Eylül 1977 (Cevat Çapan).

- 1974 - Antonis Samarakis (doğ. 1919): *Çatlak*, roman, çev. Ahmet Yıldırım. İstanbul, E Yayınları.
- 1974 - Mikis Theodorakis: *Direnme Günlüğü*, çev. Ahmet Angın. İstanbul, Payel Yayınları.
- 1978 - Yannis Ritsos'un şiirlerinden yeni bir seçmeler kitabı Özdemir İnce çevirisi olarak Cem Yayınevinde çıkmak üzeredir.

Yunan edebiyatı üzerine yazılar

- + Helmut Salzinger, çev. Yüksel Pazarkaya, *Cep Dergisi* 10 / 1967.
- + Vagelis Tsakiridis, çev. Adalet Cimcoz, *Cep Dergisi* 21 / 1968.
- + Osman Türkay, *Varlık* 744 / 1969.
- + S.S., *Türk Dili* 254 / 1972.
- + Engin Aşkın, *Milliyet Sanat Dergisi* 254 / 1972.

*

Biz bu notlarımızda, ilk girişimlerden 1977 ortalarına kadar, Balkan edebiyatlarından dilimize çevirileri toplamak istedik; o edebiyatları kendi sınırları içinde tanıtmak, konu eksenlerini belirtmek amacı gütmedik. Her edebiyat üzerine, batıdaki bol kaynaklardan ve dilimize çevrilmiş yazılardan yararlanılarak bu da yapılabilirdi. İlk iş olarak çeviriler saptanmalı diye düşündük: Elde bu tür dökümler bulunmadıkça, bir edebiyatın bizde algılanış biçimleri bilinemez.

Bu kadarcık bir alanda bile, tarayamadığımız birçok dergiler var daha. Anımsayamadığımız, atladığımız, el altında güvenilir bibliyografyalar olmadığı için birbirine karıştırdığımız yapıtlar kalmıştır, olmuştur. Malzemenin çokluğu, kaynakların kargaşalığı, karanlılığı; sağlıklı bir sonuca varmak için çok uzun bir zaman gerektiriyor.

Ama her başlangıç, eksikleri, atlamaları bağışatabilecek bir iyiniyet taşıyorsa, verdiği birçok ipuçları yönünden, ilerisi için bir kolaylıktır.